

اعتدال به معنای میانه‌روی است
اما میانه‌روی چیست و از چه
جایگاهی برخوردار می‌باشد؟
کدام برداشت از اعتدال مطلوب و مناسب
است و کدام نامطلوب و نامناسب؟
در دین اسلام به کدام قسم از اعتدال
سفارش شده است؟ کدام نمونه از
اعتدال از نشانه‌های اهل ایمان به شمار
می‌رود؟ و ... این‌ها نمونه سؤالاتی
است که پاسخ به آن‌ها تحقیق
گسترده و جامعی را می‌طلبد که
از مجال بحث حاضر فراتر است.
در این جا به‌طور گذرا و به اختصار
و با اشاره، مطالبی را در مورد اعتدال
مطلوب و اعتدال نامطلوب بیان می‌داریم.

شماره ۲۵
پاییز ۹۱

۹۲

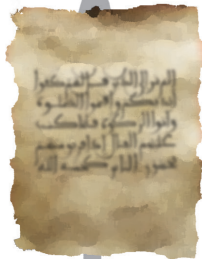
به اسم اعتدال، به کام استعمار

◀ مصطفی بیگ محمدی

رو اعتدال به ذات خود دارای مشکلی نمی‌باشد، اما گاهی این اعتدال صورت خود را تغییر داده و تبدیل به مصلحت فردی و گروهی خاص می‌شود و مورد بهره‌برداری‌های سیاسی و جناحی قرار می‌گیرد. در حقیقت این دیگر اعتدال نیست که پا به عرصه ظهور گذاشته است، بلکه پرچمی است برای گروهی خاص با اهداف خاص، آن هم کسانی که نمی‌توانند از اهداف خود مستقیماً دفاع کنند. چراکه در پوشش چنین شعاری می‌توان دیگران متهم را به افراطی‌گری کرد، مسئله‌ای که برخی با همین رویکرد، وجود مقدس امیرالمؤمنین (ع) را متهم به خروج از اعتدال کردند و به او می‌گفتند که بس است تا کی باید دنبال جنگ و کشتار بود؟ چه زمانی دست از سر ما برمی‌داری و ما را راحت می‌گذاری و حضرت خطاب به آنان می‌فرمودند: «دستتان بریده باد، از جنگ خستگی نشان داده‌اید و قلب‌هایتان را از یاد آن آسوده کرده‌اید و خود را با اباطیل و مطالب گمراه‌کننده و عذرهای واهی مشغول کرده‌اید. با آنان بجنگید قبل از آن‌که با شما بجنگند... قسم به خدا گمان ندارم شما گفته‌هایم را عمل کنید.» متهم کردن جبهه حق به افراطی‌گری و شناساندن خود به اعتدال بود که در جنگ صفین قرآن‌ها بر سر نیزه رفت و شعار دروغین برابری و برادری و اعتدال سر داده شد و معاویه توانست بسیاری از مسلمانانی که

امروز در جامعه ما این واژه از زبان دولتمردان به کزات شنیده می‌شود، که دائماً آن را تکرار می‌کنند، از همایش‌ها گرفته تا مصاحبه‌ها و نطق‌های خبری. در دین اسلام بسیار به آن سفارش شده است تا جایی که از علامت‌های مؤمن میانه‌روی و اعتدال ذکر شده است.^۱ امام صادق (ع) فرمودند: میانه‌روی و اعتدال چیزی است که خداوند آن را دوست دارد.^۲ و باز امام صادق (ع) یکی از جنود عقل (سپاهیان عقل) را میانه‌روی شمرده‌اند.^۳ حضرت علی (ع) به اصحاب خود می‌فرمایند که میانه‌روی را پیشه خود کنید...^۴ و بسیاری از احادیث و روایات شیعه که این کلمه را توضیح و نسبت به آن توجه ویژه‌ای داشته‌اند. اگر کسی بخواهد در مجامع روایی شیعه به دنبال این کلمه و هم معنای آن بگردد، قطعاً چندین جلد کتاب خواهد شد. از این

شماره ۲۵
پاییز ۹۱

۹۳

پی‌نوشت‌ها

۱. سلیم ابن قس هلالی، اسرار آل محمد (ص)، انتشارات الهادی قم، ۱۳۷۷، علامات ظاهری مؤمن، ص ۵۴۰.
۲. ترجمه و شرح صحیفه سجاده، امام سجاد (ع)، نشر جمال، ۱۳۸۵، دعای هشتم، فیض الاسلام.
۳. اصول کافی، نقه الاسلام کلینی، ترجمه و شرح حاج سیدجواد مصطفوی، انتشارات کتابفروشی علمیه اسلامی، ج ۱، ص ۲۳.
۴. تحف العقول، ابن محمد الحنی بن علی ابن حسین بن شعبه القرانی، ترجمه علی اکبر غفاری، انتشارات کتابفروشی اسلامی، ۱۳۸۳، ص ۱۷۵.
۵. علی (ع) از ولادت تا شهادت، سیدمحمد کاظم قزوینی، ترجمه علی کاظمی، چاپخانه علمیه قم، ۱۳۹۷ هـ. ق، ص ۴۸۵.
۶. اسرار آل محمد (ص)، ترجمه کتاب سلیم، قسمت سقیفه، انتشارات الهادی قم، ۱۳۷۷.
۷. حدیث پیمان، حمید پارسا، ص ۲۴۹، نهاد نمایندگی ولی فقیه در قم، نشر معارف، ۱۳۸۹.
۸. تاریخ سیاسی معاصر ایران، ج ۲، ص ۲۸۹، دکتر جلال‌الدین مدنی، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۸۶.
۹. همان، ص ۳۶۹.
۱۰. صورت مجلس، محاکمات خلعتبری به نقل از تاریخ سیاسی معاصر ایران، ج ۲، ص ۲۷۷.

و با این کار عوام‌فریبانه می‌خواست خود را مدافع حقوق ملت نشان دهد.^۸

و در مقابل مواضع امام خمینی (ره) در برخورد با شاه نیز افراطی‌لقاء می‌شد. یکی از علمای وقت و همراه با رژیم شاه در ملاقات سبزی با سپهبد مقدم (رئیس ساواک) خود را شاه‌دوست معرفی و امام خمینی (ره) را به عنوان تندرو و افراطی معرفی کرده، طرفدارانش را دیوانه‌هایی که بی‌پروا و خرابکار می‌خواند و امام (ره) را با نوشتن نامه، نصیحت و به آرام شدن دعوت می‌کند.^۹ این در حالی است در آن مقطع زمانی محمدرضا پهلوی هنگامی که کشورهای اسلامی، نشستی درباره اوضاع اراضی فلسطین اشغالی و سوزاندن مسجدالاقصی در لاهور داشتند، شرکت کرد و از طرف دیگر به آنها (رژیم صهیونیستی) کمک‌های مالی، اطلاعاتی و ... کرد.^{۱۰} و این‌گونه اعتدال!!! خود را این‌گونه به نمایش گذاشت.

در سپاه علی (ع) بودند را بفریبید و خود را از شکست حتمی و نابودی نجات دهد.^۹

متهم کردن علی (ع) به تندروی و سر دادن شعار اعتدال بود که علی (ع) را بیست و پنج سال خانه‌نشین کرد گفتند: تو خواستار نابودی اسلامی و با این کار می‌خواهی به منافع شخصی خود بررسی!!^{۱۱}

در تاریخ معاصر ایران نیز این‌گونه کج‌فهمی‌ها به‌عنوان روشن‌فکری گریبان‌گیر مردم بوده است. آنجایی که علماء اسلام دم از مبارزه و ایستادگی در برابر تفکرات و فرهنگ شیطان‌ی و مبتذل غرب می‌زدند، روشنفکران غرب‌زده، عالمان با بصیرت دین را محکوم به افراطی‌گری و نادانی می‌کردند و آن‌ها را دعوت به اعتدال و عقلانیت می‌نمودند، غافل از این‌که عالمان به تمام حرکات و مبانی اسلام آگاهی کامل داشته‌اند و فرهنگ و تفکرات غربی را مُغایر با اسلام و دیانت می‌دانستند. وقتی دست به موضع‌گیری می‌زدند، عده‌ای جاهل و نادان آن‌ها را به افراطی‌گری متهم می‌کردند.^{۱۲}

از عجایب تاریخ این است که محمدرضا پهلوی نیز از اعتدال و میانه‌روی و عدم افراط دم می‌زد و خود را انسان میانه‌رو و طرفدار حقوق مردم می‌دانست. آن‌جا که دست به تأسیس حزب رستاخیز زده و خود را انسان میانه‌رو و معتدل دانسته